

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

<i>Кузнецова Людмила Валентинівна</i>	
ІСТОРИЗМ ЯК ПРИНЦИП ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	455
<i>Мишак Дмитро Едуардович</i>	
УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА НА ЗАВЕРШАЛЬНИХ ЕТАПАХ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ	458
<i>Пришедько Олександр Леонідович</i>	
ПОДАТКОВИЙ КОМПРОМІС ЯК ПІДСТАВА ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	460
<i>Ренкас Анастасія Анатоліївна</i>	
СПЕЦИФІКА ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ ПІДОЗРЮВАНОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	461
<i>Філімонов Микита Володимирович</i>	
ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ, ОТРИМАНИХ ІЗ ВЕБ-САЙТІВ ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ: ПРОБЛЕМИ ДОКТРИНИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	463
<i>Якових Євген Володимирович</i>	
ДО ПИТАННЯ ПРО ПЕРЕДАЧУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ НА ВІДПОВІДАЛЬНЕ ЗБЕРІГАННЯ ВЛАСНИКУ Д КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	465

СЕКЦІЯ 11. КРИМІНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

<i>Др'юмін Віктор Миколайович</i>	
ПОЛЕМОЛОГІЯ ТА ВІЙНА: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ РАКУРС	468
<i>Мандриченко Жанна Василівна</i>	
ДО ПИТАННЯ ЩОДО УМОВ БУДІВЕЛЬНОЇ АМНІСТІЇ В УКРАЇНІ	471
<i>Melnychuk Tetiana Volodymyrivna</i>	
ORGANISED CRIME IN POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE: MAPPING THE RISKS	473
<i>Федчун Наталія Олександрівна</i>	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ	475
<i>Цитряк Віктор Ярославович</i>	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРШИХ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВ ТА СИСТЕМ	477
<i>Альбещенко Олексій Станіславович</i>	
СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ	480

СЕКЦІЯ 12. КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ПСИХОЛОГІЯ ТА МЕДИЦИНА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СУДОЧИНСТВА

<i>Аркуша Лариса Ігорівна, Д'ячкова Марія Олегівна</i>	
РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ	482
<i>Тіщенко Валерій Володимирович</i>	
ВОЄННА КРИМІНАЛІСТИКА: ПОНЯТТЯ, ПРИЗНАЧЕННЯ І ЗМІСТ	484
<i>Загородній Віктор Євстафійович, Чумак Сергій Прокопійович</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ	486
<i>Ващук Олеся Петрівна</i>	
ЩОДО МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ СЛІДЧОГО	489
<i>Подобний Олександр Олександрович</i>	
УТОЧНЕННЯ ТИПОЛОГІЇ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ	491
<i>Самойленко Олена Анатоліївна</i>	
ЩОДО ТАКТИКИ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ЯК СТРУКТУРНОГО ЕЛЕМЕНТУ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	494
<i>Цехан Дмитро Миколайович</i>	
КРИМІНАЛЬНА КАР'ЄРА: ОКРЕМІ МОДЕЛІ ПОБУДОВИ	495
<i>Каркоцький Іван Олексійович</i>	
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОПИТУ ЕКСПЕРТА ПІД ЧАС СУДОВОГО СЛІДСТВА	498
<i>Серафимов Олександр Миколайович</i>	
ЩОДО ДЕЯКИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗУМІННЯ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ, ЯКІ ДІЮТЬ НА ТЕРИТОРІЇ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ	500
<i>Белік Лариса Степанівна</i>	
ЩОДО КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ВІЯВЛЕННЯ ТА РОЗКРИТТЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	502

1. Benedek W. The Human Security Approach to Terrorism and Organized Crime in Post-Conflict Situations. *Transnational Terrorism, Organized Crime and Peace-Building* / ed.: W. Benedek, C. Daase, V. Dimitrijević, P. van Duyne. Palgrave Macmillan; London, 2010. https://doi.org/10.1057/9780230281479_1
2. Bojicic-Dzelilovic V., Kostovicova D., Escobar M., Bjelica J. Organised Crime and International Aid Subversion: Evidence from Colombia and Afghanistan. *Third World Quarterly*. 2015. Vol. 36, Iss. 10. P. 1887–1905. DOI: <https://doi.org/10.1080/01436597.2015.1070664>
3. Conflict, Crime, and the State in Postcommunist Eurasia / ed. by S. Cornell, M. Jonsson. Pennsylvania, 2014. 296 p.
4. Devine V. Corruption in Post-War Reconstruction: The Experience of Bosnia and Herzegovina. 2016. URL: <https://www.anti-corruption.org/wp-content/uploads/2016/11/Bosnia-herzegovina-Corruption-in-post-war-reconstruction-TIRI-Devine.pdf>
5. Melnychuk T. (2023) Organized Crime as Institutional Cluster: Transition from Traditional to Informational Model in Ukraine. Springer Nature Switzerland, 2023. 151 p.
6. Newman E., Keller N. Criminal Legacies of War Economies. *Journal of Peacebuilding & Development*. 2007. Vol. 3, Iss. 3. P. 49–62.
7. Pinotti P. The Economic Costs of Organised Crime: Evidence from Southern Italy. *The Economic Journal*. 2015. Vol. 125, Iss. 586. P. 203–F232. <https://doi.org/10.1111/econj.12235>.
8. Schroeder U., Friesendorf C. State-building and Organized Crime: Implementing the International Law Enforcement Agenda in Bosnia. *Journal of International Relations and Development*. 2009. Vol. 12. P. 137–167. <https://doi.org/10.1057/jird.2009.1>
9. The Conflict in Ukraine and its Impact on Organized Crime and Security – November 2022 / United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute. 2022. URL: <https://unicri.it/index.php/Publication//Conflict%20-Ukraine-impact-on-organized-crime-and-security>

Ключові слова: організована злочинність, війна, нелегальні ринки, оцінка ризиків, реконструкція.

Keywords: organised crime, war, illegal markets, risks assessment, reconstruction.

Федчун Наталія Олександрівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ

Наука про злочин і злочинність – кримінологія – вивчає поведінку людей та засоби впливу на неї, що є неможливим без врахування внутрішнього світу особистості. В основі кримінологічних вчень [1] лежать психологічні уявлення та методи дослідження внутрішнього змісту злочинної поведінки – «сфера дії» кримінальної психології.

Злочинна поведінка є процес, що розгортається у просторі і часі та включає не лише самі дії, але й попередній вплив на особистість, психологічні явища та процеси, які визначають генезис протиправного вчинку. У кримінології мотивація – це внутрішній «механізм» злочинної поведінки, її особистісний зміст. Кримінальна психологія вивчає мотивацію різних видів злочинної поведінки, зокрема злочинної діяльності, імпульсивних та звичних вчинків.

Особистість являє собою стійку систему соціально-значущих рис конкретної людини (індивіда) як члена того чи іншого суспільства та суб'єкта діяльності. Людина, яка володіє достатньо розвинутою свідомістю та має здатність керувати своєю поведінкою, – особистість.

При цьому, необхідно зазначити, що одиничний одноактний вчинок, скоєний неумисно або через необережність, не формує особистість.

Беззаперечним є те, що фізичне, психічне, природне і соціальне становлять нерозривну єдність в людині. Особа – це людина, соціальний індивід, який поєднує в собі риси загально-людського, суспільно значущого та індивідуально неповторного.

Психічні процеси людини біологічно зумовлені, але визначаються суспільством. Психічні явища формують вчинки. Мислення і почуття здійснюють регуляцію поведінки. Розвиток психіки відбувається під час співпраці з іншими людьми, а основним механізмом такого розвитку є спілкування. [2]

Структуру особистості особи, яка вчинила кримінальне правопорушення (злочин), зокрема й при злочинному порушенні правил безпеки, слід будувати з дотриманням загальних принципів структуризації, на підставі уявлення про структуру особистості загалом та із розумінням необхідності визначення її таким чином, щоб була відображена детермінуюча роль кожного її елемента (груп елементів), а також предметне значення останнього (або останніх) та його специфіка в якості об'єкта запобіжного впливу.

Найбільш поширеним в кримінології є виділення п'яти груп ознак. А саме: соціально-демографічні ознаки, особистісно-рольові властивості, психологічні якості, риси правової і моральної свідомості, кримінально-правові ознаки. Ці ознаки в тих або інших поєднаннях зустрічаються в роботах різних авторів. [3-6]

Аналізуючи мотивують сили людини, необхідно вивчати її особистість загалом, а потім у її конкретній взаємодії з умовами кримінальної ситуації. Правильна оцінка злочинного діяння передбачає з'ясування того, як фактично виглядав процес породження злочинної поведінки на кожному з етапів, під впливом чого переважно сформувалися мотивація і рішення: стійких показників особистості чи складної, незвичайної ситуації.

Важливо з'ясовувати, чому ухвалено рішення про обрання саме злочинного варіанту поведінки. Адже самі по собі мотив та мета не носять суспільно небезпечного характеру, а злочинною поведінка стає через реалізацію обраних засобів досягнення задуманого. Підлягає встановленню, чому рішення про скоєння злочину було реалізовано у відповідній формі.

Окремі вчинки, а тим більше поведінка людини в цілому, зокрема й злочинне порушення правил безпеки, переважно спрямовується не одним, а кількома мотивами. Полімотивність виявляється у конфлікті потреб та у їх паралельному впливі на мотивування. Злочинна поведінка – це динамічний процес, що розгортається у просторі та часі й відбувається у стані психічної напруги, обумовленої конкуренцією або боротьбою мотивів. Крім того, як встановлено дослідженнями [7], саме провідні мотиви носять неусвідомлюваний характер. Зовнішні впливи – ситуативні чинники – можуть бути джерелом полімотивності.

При розгляді психологічних особливостей кожного окремого порушення правил безпеки та особи, яка його вчинила, необхідно враховувати як свідомі, так і неусвідомлювані мотиви з метою більш точної кваліфікації діяння та застосування відповідних ефективних засобів кримінально-правового впливу.

В переважній більшості злочинне порушення правил безпеки є наслідком випадкової (ситуативної), а іноді й суперечливої поведінки правопорушника, що у психологічному плані найчастіше є реакцією на зовнішні впливи в широкому їх розумінні: від природних сил та технічних засобів та знарядь праці до впливів на психіку особи наркотиків, алкоголю, отруєння, травми головного мозку тощо.

Така реактивна (необережна) поведінка відображається у свідомості лише своєю фактичною стороною. Особа розуміє, що робить вчинок, але не усвідомлює його змісту, не оцінює свій вчинок та його наслідки з моральної та правової точки зору – саме в цьому полягає вина. Але, незважаючи на те що динамічна складова не завжди адекватно відображається у свідомості, вибір способу дій завжди вкладається у неусвідомлювану фіксовану установку та витіснені у підсвідомість звички й автоматизми.

В основному причини досліджуваних правопорушень пов'язані з попередньою необережною поведінкою особи або незлочинною поведінкою оточуючих осіб, що створюють у суб'єкта певні «шаблони нормальності», пов'язані з порушенням правил обережності. Залежно від випадкових для особи наслідків одна й та сама необережна поведінка при взаємодії з джерелами підвищеної небезпеки може стати злочинною або залишитися незлочинною.

Отже, при злочинному порушенні правил безпеки між деліктом та суспільно-небезпечним діянням існує генетичний зв'язок, так як мотиваційний комплекс та особистість правопорушника не визначають злочинний результат, а характер відповідальності залежить від ступеню суспільної небезпеки наслідків, ступінь і характер яких, в свою чергу обумовлюється сферою діяльності суб'єкта, способом використання ним знарядь і засобів, ситуацій, за яких скоєно порушення, а також іншими обставинами та впливами, зокрема, психофізіологічними станами.

Список використаних джерел

1. Akers R. L., Sellers C. S., Jennings W. G. *Criminological theories: Introduction, evaluation, and application*. 8th ed. New York : Oxford Univ. Press, 2020.
2. Lee Ch-M. Criminal behavior and contingency. *Frontiers in Psychology*. 2023. Vol. 14. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2023.1209619/full>
3. Зелінський А. Ф. Кримінальна психологія : навч.-практ. вид. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 240 с.
4. Детермінація злочинності в Україні : навч.-метод. посіб. / Л. І. Аркуша, Н. О. Федчун ; НУ ОЮА. Одеса : Бондаренко М. О., 2023. 80 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/24890>
5. Кримінологія : навч.-метод. посіб. / Л. І. Аркуша, Н. О. Федчун, В. Я. Цитряк, Л. В. Чорнозуб ; НУ ОЮА. Одеса : Бондаренко М. О., 2023. 68 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/12337>
6. Федчун Н. О. Особливості детермінації необережних злочинів. *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 трав. 2023 р.). 2023. С. 405–408.
7. Федчун Н. О. Психологічний механізм злочинної поведінки при порушенні правил безпеки мореплавства. *Публічне право*. 2016. № 2. С. 158–165.

Ключові слова: порушення правил безпеки, злочинна поведінка, злочинна необережність, мотиваційна сфера, психофізіологічні стани, ситуація.

Keywords: violation of safety rules, criminal behavior, criminal negligence, motivational sphere, psychophysiological conditions, situation.

Цитряк Віктор Ярославович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРШИХ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ УСТАНОВ ТА СИСТЕМ

Розвиток каральних практик в історії людства свідчить про перманентний процес пошуку оптимальних форм соціального контролю злочинної (шкідливої) поведінки.

Правові пам'ятки різних етапів людської цивілізації (Стародавнього Світу, Середньовіччя, початку Нового Часу) дозволяють з певною долею умовності виділити наступні види пенальних практик, як реакції на правопорушну (злочинну) поведінку: 1) смертна кара (прості